

Türkiye'nin Yakın Tarihi

İlber Ortaylı

Kronik Yayıncılık, İstanbul, 2018, 256 Sayfa, ISBN: 978-975-24-3040-2

Muhammet Abdullah AYDIN*

Tanıtılacak olan eserin adı “Türkiye'nin Yakın Tarihi” olup, müellifi Prof. Dr. İlber Ortaylı'dır. Eser beş ana başlık, elli beş alt başlık içermektedir. Kitap iki yüz elli beş sayfadan oluşmaktadır. Yazar eserinde adından da açık bir şekilde anlaşılacağı üzere Türkiye'nin yakın tarihini derinden etkileyen olayları belli başlıklar altında kısa ve öz bir şekilde, kendi zengin bakış açısını da katarak ele almıştır. Yazar başlıkları belirgin bir biçimde günümüzü de göz önünde bulundurarak seçmiştir. Bu başlıklar incelendiğinde açıkça görüleceği üzere anayasamız, Türk dış politikası, tarihi mirasımız ve yakın tarihimizde gerçekleşen ülke açısından büyük önem arz eden olaylar analiz edilmiştir. Eser 2018 yılında, İstanbul'da, Kronik Kitap tarafından basılmıştır.

Yazar Anayasa Tarihimiz adlı birinci bölümde, ilk olarak dünya devletlerinin anayasal sistemini tarihsel ve işlevsel açıdan Türk anayasa tarihi ile kıyaslama yaparak ele almıştır. İlk anayasal süreçlerimizden olan Kanun-i Esasi ve Tanzimat Fermanı'na dikkat çekmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturan 1924 anayasasını ele almıştır. Ardından 1961 ve 1982 anayasalarına yol açan süreçleri ve bu anayasaların temel özelliklerini, günümüze olan etkilerini göz önünde bulundurarak irdelemiştir.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Bilim Tarihi Bölümü Lisans Öğrencisi, muhammetabdullahaydin@gmail.com

Eserin ikinci bölümü olan Yakın Tarihimiz Üzerine Notlar adlı kısımda 1915 Çanakkale zaferinden başlayıp 12 Eylül 1980 darbesine kadar gelen süreçte ülkenin kaderini değiştiren, savaşlar, muharebeler, devrimler, demokrasinin gelişim süreci, çok partili hayatı, 1960 – 1971 – 1980 askeri darbelerini, mübadeleleri ve iç çatışmaları ele almıştır. Birinci Cihan Harbi’nde Osmanlı açısından büyük öneme haiz olan Çanakkale Zaferini farklı boyutlardan ele almaya çalışan yazar, Osmanlı’nın Birinci Dünya Harbi’ne nasıl girdiğini, Çanakkale savaşında nasıl zafer elde ettiğini ve harbin sona ermesiyle beraber oluşan ortamı siyasi, askeri ve sosyal açıdan birçok örnekle destekleyerek tetkik etmiştir. Çanakkale Zaferi’nden sonra elde edilen 1916 Kütü’l Amâre Zaferi’nin önemine parmak basmış, bu zaferin “direnen Türkiye’nin önemli nişanelerinden biri” (s.59) olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca yazar Kütü’l Amâre’nin önemini belirtmek için “Kütü’l Amâre Zaferi, Gelibolu Zaferi denen büyük Çanakkale savaşından sonra Britanya İmparatorluğu’nu zora sokan; politikalarını alt üst eden ve imparatorluğun yenilmezliği inancını sarsan, dünya hakimiyetine inanmış Britanya kamuoyunu şüpheye, hatta kaosa sürükleyen büyük bir zaferdir.” (s.52) diye belirtmiştir. Daha sonra Ortaylı meclisin kuruluşuna ardından gerçekleşen muharebelere, Cumhuriyet’e geçişe, hayata geçirilen inkılaplara ve İkinci Dünya Savaşı sürecine deyinmiştir. Kitapta bahsi geçen diğer bir hususta Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşı’nda izlediği stratejik yöntemi tarafsızlık politikası doğrultusunda şekillendiren nadir ülkelerden biri olduğunu belirtmiştir. İlber Ortaylı Türklerin İkinci Dünya Savaşı’nda yapmış oldukları stratejik hamlenin, Birinci Dünya Savaşı’ndaki ağır hatalarından kaynaklandığını yazmıştır. Savaşın son aylarında Nazi Almanya’sının mağlubiyeti açık bir şekilde belli olunca, Türkiye Almanya’ya savaş ilan etmiş ve İlber Ortaylı bu durumu “Batılılara katılmak ve Dünya Savaşı sonunda ‘Nazi Almanya’sına yeterince karşı olmamak “(s.114) yaftasından kurtulmak ve yeni Dünya düzeni içinde yer almak için Türkiye’nin bu politikayı izlediğini belirtmiştir.

“Demokrasinin ilk günü” adlı başlıkta 1950 seçimlerini ve getirdiği sonuçları dönemin Türkiye’deki sol ve sağ partileri açısından ele almış, ardından 1950’ler Türkiye’inde eskiye nazaran değişimi şu şekilde değerlendirmiştir; “Dahası 1950’den sonra 2000 yıldır tahsildar ve jandarmadan saklanan köylünün yerini, heyetler halinde Ankara’ya gidip, kaymakamla valiyi şikâyet edip tahin ettirmeye başlayanlar aldılar.”(s.127). 6-7 Eylül olayları da Ortaylı açısından dikkate değer bulunmuş ve olaylar süresince gerçekleşen propaganda, yağma, gerilimi ele almıştır. Bu durumu “6-7 Eylül olayları, ağırlık vergisi ile birlikte yakın tarihin en büyük sorun çıkarıcı iki tertibidir. Tertiplerin akışına sorumlular bile hakim olamamıştır. İş büyümüş ve ustasından iyi öğrenemediği sihirli kelimelerle süpürgeye emir verip dükkanı süpürtmeye başlayan ama durduramayan büyücü çırağının haline benzemiştir.”(s.130) şeklinde bahsetmiştir. Akabinde yazar ülke açısından önemli dönüm noktalarından olduğunu dile getirdiği 1960 ve 1980 darbelerini sebepleri ve sonuçları açısından ele almış, darbe yıllarına bizzat şahit olduğu için kendi gözlemleriyle dile getirmiştir. İki darbe arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır; “27 Mayıs olayının silinmesi için gayret edildi, hatta 1980 darbesini yapanlar onun resmi bayram statüsünü

kaldırdı. Ama temel hastalıklar kaldıkça yan etkileri de değişiyor ve hiddetleniyor.”(s.138). 12 Eylül darbesi içine yazar siyasilerin, halkın, medyanın ve darbe sonrası gelişen sürecin bu üç grup açısından nasıl işlediğini ve neler getirdiğini açıklamıştır.

Yazar kitabının ‘Türkiye’nin Dış Politikası’ adlı bölümünde, ülkenin Avrupa Birliği’ne girmesi adına ülkedeki tüm siyasiler ve basının beraber hareket ettiğini söylüyor. Türkiye’nin aslında bir Avrupa devleti olduğunu ve Avrupa devletleri arasından çıkmadığını ancak köşeye itildiği hususunu belirtiyor. Ortaylı, Avrupa Birliği’nin Türkiyesiz gelişme kat edemeyeceğini bildiklerini belirtiyor. Kitabın bu bölümünde müellif, Avrupa Birliğinin bir asırdaki değişimi ve bu değişim ile birlikte kendi içerisindeki kayıplarını net bir şekilde açıklamıştır. Bunun yanında Türkiye’deki eğitim kalitesi, yaşam standartları ve ekonomik durum açısından Avrupa devletlerine nazaran geride kaldığı için uzlaşma sağlanamadığını belirtmiştir. Ayrıca Türkiye ve Rusya arası ilişkileri Osmanlı son döneminden itibaren incelemiş, Rus toplumu ve Türk toplumu arası ilişkiye günümüz itibari ile değinmiştir. Kitabında bu konuya şu şekilde yer vermiştir; “Batı Avrupa’nın Türkiye ve Rusya üzerindeki yer yer haklı, yer yer mesnetsiz adeta isteriye dönüşen tenkit ve değiştirme talepleri emin ki iki toplumu bu konuda da ortak harekete zorlayacaktır. Bu safha ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi projeleri ilişkilerin en az kaale alınan yönüdür. Şimdilik bireyler bu sorunları kendi başına çözüyor.”(s.172). Ayrıca buna ek olarak yazar bu bölümde Türkiye ile Vatikan arası ilişkileri siyasi ve dini açıdan tartışmıştır. Benzer olarak ökümenlik tartışmasına değinmiş “Ulusal egemenlik gibi kutsal kavramlarımızı doğru kavrayarak ve sadece Fener Patrikhanesi’nin değil, öbür klişelerinde durumunu iyi değerlendirerek kararlar almak zorundayız”(s.191) demiştir.

Eserin sonuna doğru gelirken geçmişimizden kalan tarihi miraslarımızın önemini anlatmış, Türkiye arkeolojisi, çevre tahribatı, saraylarımız ve hala daha tartışılan bir konu olarak müzeye çevrilen camileri işlemiştir.

Son bölümde ise yazar eğitim konusuna değinmiş, Osmanlı İmparatorluğu’ndan miras kalan Darülfünun ve oradan gelen gelenek ile beraber Kemalist dönemde eğitim ile ilgili yapılan atılımların anlaşılmadığından şikayet etmiştir. Sonrasında günümüz eğitim sistemi ve sınavları belli açılardan incelemiş ve özellikle ÖSYM hakkında şu ibareye yer vermiştir; “ÖSYM sayesinde Türk üniversiteleri Balkanlar ve Ortadoğu’nun aksine kayırmadan uzak, en adil sistemin getirilmesini sağlamıştır.” (s.243).

Kitaba genel itibariyle bakıldığında, kolaylıkla anlaşılacağı üzere samimi bir üslupla kaleme alınmış olup, yazar entelektüel birikiminin verdiği zenginliği yansıtmayı başarmıştır. Düşüncemize göre kitap konuları itibariyle, yakın tarihi herkesin anlayabileceği şekilde okuyucuya sunmuştur. Kitabın amacı derinlemesine bir çalışmadan çok yakın tarihin genel hatlarıyla anlaşılması açısından dikkate değer bir eserdir.